

UDK 27-543.7:348
Izvorni znanstveni rad
Primljeno 12/04

PRAVNA ZAŠTITA SAKRAMENTA POKORE

Jure BRKAN, Split

Sažetak

Autor je u članku obradio pravnu zaštitu sakramenta pokore, penitenta i ispovjednika (svećenik = prezbyter i biskup); radi razumijevanja kaznenih mjera u Crkvi autor je upozorio kako Crkva ima vlastito i prirodno pravo kažnjavati prekršitelje (delinquentes) kanonskih zakona i zapovijedi, a to su isključivo njeni vjernici (kan. 11). Nakon iznesene stalne nauke Crkve da ima prirodno i vlastito pravo kažnjavati svoje vjernike, autor je, egzegetsko-pravnom metodom, obradio pojedine izabrane kanone iz *Zakonika kanonskog prava* iz 1983. godine, koji se odnose na pravnu zaštitu sakramenta pokore, penitenta i ispovjednika: kaznene mjere za svećenika koji bi odriješio sukrovca protiv šeste Božje zapovijedi; kažnjivo djelo svećenika koji bi navodio pokornika na grijeh protiv šeste Božje zapovijedi; kaznu za izravnu povredu sakramentalnog pečata; za povredu ispovjedne tajne za pokušaj podjeljivanja odrješenja. Autor je sve kanone obradio tako da je za svako kažnjivo djelo ustvrdio tri elementa kažnjivog djela: objektivni element, subjektivni element, zakonski element. Rad se temelji na izvorima i literaturi.

Ključne riječi: kaznene mjere, Apostolska Stolica, izopćenje, obustava, zabrana bogoštovanja, odrješenje, sakrament pokore, ispovjednik, penitent, pridržani grijesi, nepridržani grijesi.

1. Prirodno i vlastito pravo Crkve da izriče kaznene mjere svojim vjernicima

Crkveni pravni propisi (kanonski zakoni i zapovijedi) bez kaznenih mjera bili bi samo *nudum ius* – golo pravo, posebno kada Crkva ne bi imala *prirodno i vlastito pravo* (nativum et proprium ius) kažnjavati vjernike prekršitelje kaznenim mjerama (kan. 1311.), tj. crkveni zakonodavac ima vlastito i prirodno pravo u zakonu unaprijed izreći kaznu te kada se počini određeno kažnjivo djelo, kaznu *proglasiti*; u tom slučaju radi se o kazni *latae sententiae*¹ ili *izricati kaznu u*

¹ Kan. 1314: »Kazna ... unaprijed izrečena (latae sententiae) jest ona u koju se upada samim time što se počini kažnjivo djelo, ako to zakon ili zapovijed izričito određuje (lex vel praeceptum id expresse statutat.« Na prvom svome zasjedanju (od 30. rujna – 4. listopada 1967.) Biskupska Sinoda odredila je deset načela za reformu Zakonika. Među deset načela, u devetom načelu je odredila: »Što se tiče kaznenog prava, kojega se Crkva kao vidljivo i neovisno društvo ne

*pravnom postupku kada se radi o kazni ferendae sententiae*². Crkveno izricanje i proglašavanje kaznenih mjera nije protiv vjerskih sloboda jer svaka zajednica, svako društvo ima pravo donositi svoje vlastite zakone za svoje članove.³ Crkva izriče ili proglašava kazne za teške i nepopravljive prekršitelje zakona i kaznenih zapovijedi radi *spasjenja duša* – salute animarum – što je u Crkvi vrhovni zakon (kan. 1752.). Crkveni zakoni ne bi imali pravnih učinaka niti bi ispunili svrhu radi kojih ih mjerodavni crkveni autoritet donosi, posebno ne bi ispunili svrhu kod nesavjesnih crkvenih članova, poglavito kod onih koji nevoljko prihvaćaju zdrav nauk Crkvenog Učiteljstva⁴ koji naučava da je Crkva Otajstveno tijelo Kristovo, sakrament i da je ona posebno društvo, da ona ima posebnu vanjsku oznaku, da ona kao posebno društvo djeluje u ovome svijetu, koji zanemaruju neke njene

može odreći, neka kazne budu općenito izreci prepuštene i neka se određuju i otpuštaju samo na izvanjskom području. Neka se unaprijed izrečene kazne (laet sententiae) svedu na mali broj slučajeva i neka se odrede samo za veoma teška kažnjiva djela« (»Predgovor«, u: *Zakonik kanonskoga prava s izvorima*, Glas Koncila – Zagreb, 1996., str. XLIII-XLIV; »Principia quae Codicis iuris canonici recognoscendo dirigant«, u: *Pontificia Commissio codici iuris canonici recognoscendo Communicationes* (dalje: *Communicationes*), 2(1969), str. 84-85.

² Kan. 1314: »Kazna je obično izreci prepuštena (ferendae sententiae), tako da krivca obvezuje tek pošto je izrečenak.

³ U Deklaraciji »Dignitatis humanae« (=DH) o vjerskoj slobodi, br. 4. II. vat. sabor naučava da vjerskim zajednicama »pripada sloboda da sobom upravljaju po vlastitim pravilima ...«. O ovome ima dosta literature. Mi predlažemo da čitatelji usporede na hrvatskom: N. ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, Đakovo, 2004., on na str. 25. kaže: »Prisila je po svojoj naravi uporaba sile nad onima koji ne obdržavaju odredbu, koji krše zakon«. Crkveni zakonodavac u kan. 1341. kaže: »Neka se ordinarij pobrine da se pokrene sudski ili upravni postupak za izricanje ili proglašavanje kazna samo onda kad uvidi da se ne može ni bratskom opomenom ni ukorom ni drugim sredstvima pastoralne skrbi dovoljno ukloniti sablazan, uspostaviti pravednost i popraviti krivac.« Kod izricanja ili proglašavanja kaznenih mjera u Crkvi neka se »obdržava kanonska pravičnost i ima pred očima spasenje duša, koje u Crkvi mora uvijek biti vrhovni zakon« (kan. 1752). U Crkvi se izriče ili proglašava kazna u tek krajnjem slučaju nakon bratske i kanonske opomene, u tom smislu; usp. A. G. URRU, *Punire per salvare*, Edizioni vivere in, Rim, 2001.; V. DE PAOLIS – D. CITO, *Le sanzioni nella Chiesa. Commento al codice di diritto canonico libro VI*, Urbaniana University Press, Città del Vaticano, 2000., posebno vidi ogromnu Bibliografiju na str. 371-390; V. DE PAOLIS, *Le sanzioni nella Chiesa (can. 1311-1399)*, u: *Il diritto nel mistero della Chiesa*, III, Pontificia Università Lateranense, Rim, 1992., str. 333-540; L. CHIAPETTA, *Il codice di diritto canonico*, Commento giuridico-pastorale, II, Libri IV-V-VI-VII., Edizioni Dehoniane – Napulj, 1988., str. 421 sl.; *Il processo penale canonico* (a cura di Zbigniew Suchecki), Lateran University Press, Rim, 2003.; o kaznenim mjerama u Crkvi prema CIC iz 1917, posebno usp. F. XAV. VERNZ – P. VIDAL, *Ius canonicum, Tomus VII. Ius poenale Ecclesiasticum*, Rim, 1937. Crkva ima i vlastiti zakon o njenim kaznenim postupcima; usp. *Il processo penale canonico* (a cura di Zbigniew Suchecki), Lateran University Press, Rim, 2003.

⁴ 2 Tim 4, 3-4: »Jer doći će vrijeme kada ljudi neće podnositi zdravu nauku, nego će sebi po vlastitim požudama nagomilavati učitelje kako im godi ušima; od istine će uho odvrćati, a bajkama se priklanjati.« Usp. GS, br. 62; usp. M. MOSCONI, »Magistero e sanzione penale«, u: *La sanzioni nella Chiesa*, Glossa, Milano, 1997., str. 183-211.

sakramente koji su vidljivi znakovi koji daju nevidljivu milost i koji se trebaju slaviti prema pravnim i liturgijskim (bogoslužnim) propisima koje uvijek bez kažnjavanja odnosno bez prisile ne bi crkveni autoritet mogao primijeniti liturgijske i disciplinske zakone i zapovijedi u konkretni život pojedinaca i crkvene zajednice; i na kraju, pravo u životu Crkve ne bi moglo biti takvo djelotvorno sredstvo koje bi štitilo crkveni vanjski poredak – posebnu vidljivu zajednicu (LG, 8).

Crkva ima prirodno i vlastito kazneno pravo – kaznene mjere u Crkvi (De sanctionibus in Ecclesia) – jer, naime, Crkvi takvo pravo nije dao neki drugi autoritet (npr. država) nego sam njen Utemeljitelj Isus Krist, zato ona ima vlastito prirodno i vlastito pravo (nativum et proprium ius). Čitamo u kan. 1311. Zakonika iz 1983: »Crkva ima prirodno pravo kažnjavati vjernike prekršitelje kaznenim mjerama.«⁵ Krist je Crkvu ustanovio kao vidljivo Tijelo, hijerarhijski ustrojenu zajednicu koja živi od Božje riječi i sakramenata. Iako Crkva ima prirodno, prirodno i vlastito pravo svoje vjernike kažnjavati, ona svoje pravo ipak ne zasniva na sili; njeno pravo *nije pravo sile*, nego njeno pravo *ima snagu prava* koje je *kao sredstvo*, koje je u službi njenog poslanja, koje joj je sam Krist dao, a to je da učini sve ljude njegovim učenicima. Za učiniti sve ljude Isusovim učenicima Crkvi služe uz milost, sakramente, karizme i njeno pravo kao posebno sredstvo, *pedagoško sredstvo*, kojim uređuje valjano vršenje služba, vršenje vlasti i dijeljenje sakramenata. Papa Ivan Pavao II. kaže: »Kanonski zakoni zahtijevaju po svojoj naravi da se obdržavaju.«⁶ Povijest nas uči da Crkva od samoga početka ima sredstva prisile kako bi mogla zajamčiti svoju stegu koja je potrebna radi spasenja duša koje je u Crkvi vrhovni zakon (kan. 1752). Snaga je kaznenih mjera u Crkvi da joj pomognu konkretno primijeniti u život crkvene zajednice gdje nakon poticaja i savjeta i opomena ne može krivca popraviti. Zakon ili zapovijed treba provoditi razborito, a kaznena mjera izriče se (ferendae sententiae) ili je već donesena (latae sententiae) samo za nepopravljive, tvrdokorne da ih se popravi; tek onda kada mjerodavni autoritet razborito prosudi da mora primijeniti silu kako bi se propisi primijenili u konkretni život crkvene zajednice – uvijek u vidu spasenja duša (kan. 1752.) i otklanjanja sablazni. Upotrebu kaznenih mjera Crkveno pravo predviđa kada crkveni autoritet može ili kada mora kazniti *prekršitelje* (delinquentes)⁷, kada su

⁵ Usp. CIC iz 1917., kan. 2214, § 1; LG, 8; GS 76; Papa Pavao VI., Nagovor od 4. listopada 1969. i Nagovor 4. kolovoza 1976.

⁶ Apostolska konstitucija pape Ivana Pavla II. kojom je proglasio Zakonik kanonskoga prava 25. siječnja 1983. »Zakone svete stege«, u: *Zakonik kanonskoga prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. s izvorima*, Glas koncila – Zagreb, 1996., str. XXXIII.

⁷ Prekršitelj jest osoba koja je prekršila zakon ili zapovijed i na taj način je počinila kažnjivo djelo (zločin). Iako Zakonik iz 1983. nije donio definiciju kažnjivog djela, ipak se možemo poslužiti definicijom iz kan. 2195., § 1. CIC iz 1917. »Pod imenom zločina u crkvenom pravu razumije se vanjski, moralno ubrojivi prekršaj zakona, kojemu je dodana kanonska prinudna mjera (sanctio canonica), barem neodređena. Ako iz okolnosti drugo ne izbija, što se govori o zločinima, vrije-

cenzure (izopćenje, obustava ili zabrana bogoštovlja) pridržane (npr. kan. 1378., § 1) ili nepridržane (npr. 1398.). Ne može u Crkvi kažnjavati tko hoće, nego samo oni kojima to zakoni dopuštaju. Za takvo što Crkva je obdarena trostrukom vlašću: *zakonodavnom, izvršnom i sudbenom*. Zaštiti ispravnog upravljanja, u našem slučaju, sakramentom pokore (sv. ispovijed) i te kako su potrebni posebni crkveni zakoni kako bi zaštitila sakrament pokore, pokornika i ispovjednika. Posebno u naše vrijeme potrebno je upozoriti na zaštitu sakramenta pokore, pokornika i ispovjednika (nađu se poneki koji niječu pravnost u Crkvi, kojima nedostaje pravne kulture, čak i povjerenje u Crkvu koja je i posebna vidljiva zajednica). Kada bi se Crkva odrekla kaznenih mjera, onda bi njeni zakoni i o sakramentu pokore bili puka apstrakcija ili utopija.

Crkveno pravno uređenje zahtijeva njeno obilježje društvenosti – društvena narav Crkve. Crkvene kaznene mjere i kazneni postupci temelje se i na Sv. pismu, npr. Mt 18, 15-18⁸; 1 Kor 5, 1-5,⁹ crkvenoj praksi od početka su *peccata capitalia*: idolatrija, ubojstvo, blud-preljub, otpad od vjere), te na stalnoj nauci Crkve¹⁰, a

di i za povrede naredbe, s kojom je spojena kanonska prinudna mjera.« (A. CRNICA, *Priručnik kanonskog prava Katoličke Crkve*, Tisak štamparije »Vjesnik«, Zagreb, 1945., str. 380; ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, str. 26.). Kažnjivo djelo ima tri elementa:

»1. objektivni element: izvanjski prekršaj zakona ili zapovijedi,

2. subjektivni element: velika moralna odgovornost;

3. zakonski ili pravni element: neka kanonska kaznena mjera« (ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, str. 26).

Prema kan. 221., § 3: »Vjernici imaju pravo da ne budu kažnjeni kanonskim kaznama, osim prema zakonskoj odredbi. »Usp. kan. 2195, 2222 CIC iz 1917. Ovdje se može primijeniti načelo: *Nulla poena sine lege poenali praevia*.« Svrha crkvenih kazna jest da se osigura crkvena stega, da se zajamči vjerodostojno Učiteljstvo, ispravno upravljanje sakramentima te uzajamno vršenje prava i obveza; crkvene kazne se temelje na dobru crkvene zajednice: one su: **popravne kazne** (*poenae medicinales*) ili **cenzure** (*censoe*) i **okajničke kazne** (*poenae expiatoriae*).

⁸ Temelj postupnoga Crkvenog prava: Mt 18, 15-18: »Pogriješi li tvoj brat, idi i pokaraj ga nasamo. Ako te poslušaj, stekao si brata. Ne poslušaj li te, uzmi sa sobom još jednoga ili dvojicu, *neka na iskazu dvojice ili trojice svjedoka počiva svaka tvrdnja*. Ako ni njih ne poslušaj, reci Crkvi. Ako pak ni Crkvu ne poslušaj, neka ti bude kao poganin i carinik.«

⁹ 1 Kor 5, 1-5: »Općenito se čuje o bludnosti među vama, i to o takvoj bludnosti kakve nema među poganima: da netko ima očevu ženu. I vi mi se uznijeli, mjesto da žalujete pa da se iskorijeni iz vaše sredine onaj koji takvo djelo počinio. A ja, i nenazočan tijelom, ali nazočan duhom, već sam presudio kao nazočan onoga koji je takvo što počinio. Pošto se u ime Gospodina našega Isusa Krista okupite vi i moj duh sa snagom Gospodina našega Isusa, neka se takav preda Sotoni na propast tijela da bi se spasio duh u Dan Gospodina Isusa.« Predavanjem grešnog brata Sotoni Pavao donosi ljekovitu kaznu, tj. dok se grešnik Kristov vjernik, ne obrati. U Crkvi su kazne cenzure ljekovite. Ovdje nalazimo temelj najstrože (najteže) crkvene kazne cenzure izopćenja (*excommunicatio*). Također smo naveli samo dva mjesta iz Sv. pisma o postupku i kažnjavanju u Crkvi još u prvog crkvenog zajednici, kao primjer.

¹⁰ Usp. »Praefatio, u: *Codex iuris canonici*. . . Rim, 1934., str. XXI-XLIII; »Praefatio« (Predgovor) u: *Zakonik kanonskog prava s izvorima*, Zagreb, 1996., str. XXX-LVII.

u srednjem vijeku postupak pokore prenijeli su na europsko kopno irsko-škotski monasi kao, odluka IV. lateranskog sabora (1215. god.), Tridentskog sabora prema kojemu je ispovijed pravi sakrament pomirenja (kan. 4) i na kasnijim teološkim elaboracijama preko II. vatikanskog sabora do naših dana što je utjecalo na iter Crkvenih zakona koji posebno štite: crkvene službe, bogoslužje, naviještanje Božje riječi, sakramente¹¹, posebno, u našem slučaju, sakrament pokore koji je danas u krizi, a to je njeno veliko dobro. To dobro Crkva štiti primjenjujući čak najteže kazne. Crkveni autoritet nekada može kazniti – »može se kazniti« (fakultativna kazna), nekada mora kazniti, (neka se kazni); nekada su te kazne obvezatne (neka se kazni), nekada neobvezatne (može se kazniti). Kazne su *a iure* i *ab homine*, te kako smo na početku rekli: kazne *ferendae sententiae* i *latae sententiae*.

Kada u ovom radu govorimo o sakramentu pokore onda ne govorimo toliko pod teološkim vidom¹², nego govorimo prvenstveno o pravnoj zaštiti toga sakramenta Crkve, tj. raspravljamo pravnom metodom tu eklezijalnu stvarnost. Naime, i Crkveni Zakonik koji je stupio na snagu 27. studenoga 1983. i II. vatikanski sabor (1962.-1965.) crkveni sakrament pokore promatraju i personalistički i eklezijalno. Radi se o brizi Crkve, o potrebi Crkve da čuva to »zlato u glinenim posudama«, da zaštiti taj sakrament i pravnim mjerama¹³, preko kojega se vjernik, nakon krštenja, može pomiriti s Bogom, braćom i Crkvom. Jer vjernik koji pogriješi ostaje, rekli bismo prema vani (pravno) član Crkve, iako je ranio Crkvu svojim prekršajem. Naime, sam sakrament je vidljivi znak preko kojega pokornik posredstvom Crkve dobiva milost oprostjenja grijeha. Vjernik se, vršeći ono što mora vršiti prema pravu i liturgijskim propisima, miri s Crkvom i s Bogom kako bi mogao u zajednici slaviti Boga na način kako Crkva zahtijeva. Zakonik kanonskoga prava iz 1983. u kan. 959., naime, kaže: »Vjernici koji u sakramentu pokore (in sacramento paenitentiae) ispovijedaju grijeha zakonitom služitelju, koji se za njih kaju i imaju nakanu da se poprave, po odrješenju toga služitelja dobivaju od Boga oprostjenje grijeha počinjenih poslije krštenja; istodobno se izmiruju s crkvom koju su griješeći ranili (vulneraverunt).« Citirani kanon je teološke naravi. U njemu su zapisani tradicionalni bitni elementi pokore obogaćeni naukom II. vatikanskoga sabora iz dogmatske konstitucije o Crkvi »Lumen gentium« br. 11. gdje se kaže: »Oni (vjernici m. op.) koji prisustvuju sakramentu pokore primaju od Božjeg milosrđa oprost uvrede Bogu učinjene i ujedno se pomiruju s Crkvom, koju su svojim grijehom ranili, i koja radi za njihovo obraćenje s ljubavlju, primjerom i molitvom.« Iz kan. 959. i LG, br. 11, vidimo

¹¹ Usp. M. MORGANTE, *I sacramenti nel Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, Edizioni Paoline, Cinesello Balsamo (Milano), 1986.

¹² Usp. D. MORO, »Teološki pristup sakramentu pomirenja i pokore danas«, u: *Služba Božja*, 40 (2000), br. 2, str. 163-186.

¹³ A. SOLFERINO, »Aspetti della tutela penale del Sacramento della confessione«, u: *Il Diritto Ecclesiastico*, 104(1994), I, str. 601-605.

kako smrtni grijeh utječe na odnos zajedništva vjernika s Kristom i s Crkvom. Iako je vjernik teško sagriješio, ipak je još sačuvao vjerničku nadu i dalje pripada Crkvi, naime, članovi Crkve nisu samo sveti nego i grešni ljudi.¹⁴ U Zakoniku iz 1983. kan. 213. čitamo: »Vjernici imaju pravo primati od posvećenih pastira pomoć iz duhovnih dobara crkve, osobito iz Božje riječi i sakramenata.« Vjernik koji je u smrtnom grijehu ostaje vidljivi član Crkve, rekli bi neki, da sjedinjen s »tijelom crkve«, ali ne sa »srcem«, posredstvom sakramenta pokore vjernik se spašava ispovijedanjem grijeha za koje se kaje te se pomiruje s Bogom i Crkvom.¹⁵

Baš radi toga što je sakrament pokore u krizi u mnogim dijelovima Crkve, crkveno učiteljstvo odnosno zakonodavac tim više štiti njegovo dostojanstvo i potrebu toga spasonosnog sakramenta pomirenja. Crkva stalno promiče, posebno pastoralnim sredstvima, a štiti ga i, ako je potrebno, svojim kaznenim mjerama. Crkva traži da odnos penitenta (vjernik) i ispovjednika (prezbiter ili biskup) bude na takvoj crkvenoj razini koju zahtijevaju znakovi vremena kojima pomažu određeni crkveni zakoni i aktualna nauka Crkve, koja se uvijek nastoji približiti čovjeku poput Isusa Krista, koji je došao na ovu zemlju, uzeo oblik sluge, da bi ljude oslobodio od grijeha i priveo ih Bogu Ocu. Sve u Crkvi treba biti: Po Kristu, u Kristu i s Kristom. Ako bi odnos koji se događa oko sakramenta pomirenja, pokore ili ispovijedi bio nepravilan, protiv crkvenih zakona i zapovijedi, posebno, ako bi bio sablažnjiv, onda bi takvo što izazivalo čak i pravne posljedice kao što je primjena crkvenih kazni cenzura (izopćenje, obustava, zabrana bogoštovlja) ili *oduzete* ili izgon iz kleričkog staleža. Primjenom kazni cenzura Crkva nastoji zaštititi sakrament pokore, penitenta i ispovjednika. Zato se u sljedećim slučajevima upada u cenzuru *izopćenja latae sententiae koje su pridržane samo Apostolskoj Stolici* za oproštenje od njih ili su *nepridržane* od kojih mogu oprostiti ordinariji, kanonik pokorničar i svećenici prema pravnim odredbama:

- Svećenik (biskup i prezbiter) koji odriješi sukrivca u teškom grijehu protiv šeste Božje zapovijedi (kan. 1378., § 1.);
- ispovjednik koji izravno povrijedi sakramentalni pečat (kan. 1388., § 1.).
- onaj vjernik (kan. 11) koji bi razglašavao sredstvima javnog priopćavanja (radio, televizija, novine, knjige itd.), bilo ono što se događalo za vrijeme sakramentalne ili hinjene ispovijedi, upao bi u nepridržanu cenzuru *izopćenja latae sententiae*¹⁶.

¹⁴ Usp. LG, br. 8, 11, 14. kan. 205: »Potpuno su u zajedništvu Katoličke Crkve na ovoj zemlji oni kršteni koji se u njezinu vidljivom uređenju povezuju s Kristom, i to vezama ispovijedanja vjere, sakramenata i crkvenog upravljanja.«

¹⁵ Usp. A. MONTAN, u: *Il diritto nel mistero della Chiesa*, sv. III, ed. II. (a cura del Gruppo Italiano Docenti di diritto Canonico), Pul, Rim, 1992., str. 115-116.

¹⁶ Usp. AAS 80(1988), str. 1367.

– Za onoga klerika koji je počinio grijeh protiv šeste Božje zapovijedi s osobom koja nije navršila 18. godina, kazna je *latae sententiae* pridržana Svetoj Kongregaciji za nauk vjere¹⁷.

Zakonodavac predviđa *izopćenje ferendae sententiae* za onoga tko ne može valjano podijeliti sakrament pokore i onoga koji pokušava podijeliti sakramentalno odrješenje (kan. 1378., § 3.);

Pravednom kaznom, ne isključujući ni izopćenje, treba kazniti: tumača, a i druge do kojih je na bilo koji način iz ispovijedi doprlo znanje o grijesima i nakon toga povrijede tajnu (kan. 1388., § 2);

Zabranom bogoštovlja *latae sententiae* treba kazniti onoga tko pokušava podijeliti odrješenje, a ako se radi o kleriku, onda on upada u obustavu (kan. 1378., § 2, br. 2.);

Tko lažno prijavi ispovjednika crkvenom poglavaru za kažnjivo djelo iz kan. 1387., upada u zabranu bogoslužja unaprijed izrečenu; ako je klerik, i u obustavu (kan. 1390., § 1.).

Svećenik koji u činu ili prigodom ili pod izgovorom ispovijedi navodi pokornika na grijeh protiv šeste Božje zapovijedi, mora se kazniti prema težini kažnjivog djela obustavom, zabranama, oduzećima, a u težim slučajevima neka se otpusti iz kleričkog staleža (kan. 1388., § 1).

Gornje slučajeve ćemo učiniti razumljivijima držeći se pravnog zahtjeva prema kojemu, da bi se neka radnja ili djelo okarakterizirali kao kažnjivo djelo, onda ono treba imati sva tri elementa kažnjivog djela: *objektivni element, subjektivni element ili pravni element*. Naglašavamo da je Zakonik iz 1983. izostavio bivše odredbe iz CIC iz 1917., kan. 2186-2194., odnosno izricanje (nametanje) cenzure *obustave* »De modo procedendi in suspensione ex informata conscientia infligenda«, te da se crkvene kazne mogu donijeti *samo* »tunc tantum« nakon bratske opomene i pastoralnih pokušaja. Treba se držati kan. 1341-1353 kaznenog prava i kan. 1717-1731. postupnog prava. Uvijek treba imati pred očima kan. 221, § 1-3., posebno § 3. istog kanona koji izričito kaže: »Vjernici imaju pravo da ne budu kažnjeni kanonskim kaznama osim prema zakonskoj odredbi«. U crkvenom pravu važi načelo: »nulla poena sine iudicio« bilo da se radi o administrativnom bilo sudbenom postupku. Kazne se trebaju proglašavati ili izricati primjenjujući zakone s kanonskom pravičnošću »cum aequitate applicandis« (kan. 221, § 2). I na kraju krajeva crkveni sudac ne bi smio primijeniti crkvenu kaznu bez moralne sigurnosti¹⁸.

¹⁷ Pismo Kongregacije za nauk vjere od 18. svibnja 2001. upućeno biskupima i drugim ordinarijima i hijerarhima.

¹⁸ Usp. AAS 47(1955), str. 65; usp. Z. GROCHOLEWSKI, »La certezza morale come chiave di lettura delle norme processuali«, u: *Ius Ecclesiae* 9 (1997), str. 435-438, posebno str. 437-438.

2. Kaznene mjere za odrješenje sukrivca protiv šeste Božje zapovijedi

Can. 1378, § 1. Sacerdos qui contra praescriptum can. 977 agit, in excommunicationem latae sententiae Sedi Apostolicae reservatam incurrit.

Kan. 1378, § 1. Svećenik koji radi protiv propisa kan. 977. upada u izopćenje unaprijed izrečeno, pridržano Apostolskoj Stolici.

Izvori za kan. 1378., § 1.¹⁹ jesu: CIC kan. 2367., § 1.²⁰; *Sveta kongregacija svetog oficija* = SCSO (sve do 7. 12. 1965.), dekret *Cum ex expresso*, 21. srpnja 1934.;²¹ SCSO, Dekret, *In plenario*, 16. studenoga 1934.²² Crkveni zakonodavac u CIC iz 1917., kan. 1367, § 1. imao je u vidu više crkvene dokumente, posebno konstituciju Benedikta XIV. *Sacramentum Poenitentiae*, 1. lipnja 1741., § 4.²³ Druge dokumente usp. u: *Codex iuris canonici Pii X Pontificis maximi iussu di-*

¹⁹ U tekstu ćemo samo upozoriti na: *Zakonik kanona Istočnih Crkava proglašen vlašću Pape Ivana Pavla II. s izvorima* (dalje: ZKIC), Glas koncila – Zagreb, 1996., kan. 1457. U ZKIC se kaže »sukrivca protiv čistoće«, a u Zakoniku iz 1983. stoji »sukrivca u grijehu protiv šeste Božje zapovijedi« (kan. 977.); u ZKIC se kaže »neka se kazni velikim izopćenjem«, a u Zakoniku iz 1983. se kaže »upada u izopćenje unaprijed izrečeno, pridržano Apostolskoj Stolici«. U ZKIC, kan. 728., § 1., čitamo: »Apostolskoj Stolici pridržano je odrješenje od ovih grijeha: br. 2. odrješenje sukrivca u grijehu protiv čistoće.«

U kan. 730. ZKIC čitamo: »Odrješenje sukrivca u grijehu protiv čistoće nije valjano, osim u smrtnoj pogibelji.«

²⁰ Kan. 2367., § 1: »Absolvens vel figens absolvere complicem in peccato turpi incurrit ipso facto in excommunicationem specialissimo modo Sedi Apostolicae reservatam; ideque etiam in mortis articulo, si aliud sacerdos, licet non approbatus confessiones, sine gravi aliqua exortura infamia et scandalo, possit exipere morientis confessionem, excepto xcasu quo moribundus recuset alii confiteri.« (»Tko odriješi ili se pričinja da odrješuje sukrivca (complicem) u ružnom grijehu, upada u izopćenje na najposebniji način pridržano Sv. Stolici; pa i na času smrti, ako drugi svećenik, makar i ne bio odobren za ispovijedanje, može umirućeg ispovjediti bez kakvog velikog ozloglašenja i sablazni, izuzevši slučaj, da umirući neće da se u drugog ispovijedi« (CRNICA, *Priručnik*, str. 411.). Kako vidimo kan. 2367, § 1. je preuređen i u ovoj stvari se treba držati kan. 1378, § 1 Zakonika iz 1983. Što se drugoga svećenika tiče, na času smrti više nema govora o drugim svećenicima, nego ispovjednik može ispovjediti sukrivca u teškom grijehu protiv šeste Božje zapovijedi. Kan. 976. Zakonika iz 1983. izričito kaže: »Svaki svećenik, makar nema ovlasti za ispovijedanje, valjano i dopušteno odrješuje od svih cenzura i grijeha sve pokornike koji se nalaze u smrtnoj pogibelji, iako je prisutan ovlašteni svećenik.«

²¹ Usp. AAS 26(1934), str. 55.

²² Usp. AAS 26(1934), str. 634.

²³ Usp. *Codex iuris canonici ...* Rim, 1934., str. 821. Cijeli dokument se nalazi u: *Codex iuris canonici...*, Romae, 1934, *Docum. V.*, str. 818-823. Kan. 2367., § 2. CIC iz 1917., crkveni zakonodavac u zakonik iz 1983. nije uvrstio u kan. 1378., § 1., tj. dokinuta je ranija formulacija: »U isto izopćenje upada i onaj koji odrješuje, ili se pričinja da odrješuje sukrivca, koji grijeh sukrivnje, od kojega još nije odriješen, ne ispovijeda, nego se tako ponaša, jer ga je ispovjednik sukrivac na to naveo izravno ili neizravno« (CRNICA, *Priručnik*, str. 411.).

gestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus praefatione fontium annotatione et indice analytico-alphabetico ab emo Petro card. Gasparri auctus, Typis polyglottis Vaticanis, Romae, 1934, str. 748, bilj. 1.

Dok razjašnjavamo ili tumačimo kaznene propise o zaštiti sakramenta pokore, treba imati u vidu također neke kriterije o tumačenju i prihvaćanju ili odbacivanju starih propisa iz materije kaznenih mjera u Crkvi. Mi ovdje raspravljamo o propisima iz ovog prava- kanoni iz Zakonika iz 1983. godine. Najprije treba kazati da uvijek trebamo opsluživati kan. 6., § 1., br. 3-4, gdje se izričito kaže: »Stupanjem na snagu ovog Zakonika ukidaju se: svi kazneni zakoni, bilo opći bilo krajevni, koje je donijela Apostolska Stolica, osim ako su preuzeti u ovaj Zakonik. Također i ostali opći stegovni zakoni koji se odnose na predmet što ga ovaj Zakonik sasvim iznova uređuje. Nakon toga zakonodavac je u § 2, kan. 6. odredio: »Kanoni ovog zakonika, ako preuzimaju staro pravo, treba da se prosuđuju uzimajući u obzir i kanonsku predaju.« Ovdje je riječ o kasnijim zakonima onda, prema kan. 20: »Kasniji zakon ukida potpuno ili djelomice raniji, ako to izričito kaže, ili ako mu je izravno protivan, ili ako sasvim iznova uređuje sav predmet ranijeg zakona; ali, opći zakon nipošto ne ukida krajevno ili posebno pravo, osim ako je u pravu izričito određeno što drugo.« Prema gornjem kriteriju zakonodavac je dokinuo iz staroga zakona samo onaj dio kan. 2367, § 1CIC iz 1917., koji nije prihvatio u novom Zakoniku, a onaj dio koji je preuzeo u Zakonik iz 1983. treba tumačiti prema gore iznesenim kriterijima. Drugim riječima, stari kazneni zakoni još vrijede ukoliko se nalaze u novom Zakoniku. Kada je riječ o kaznenim zakonima, onda smatramo da se tu ne može primijeniti kan. 21. Zakonika iz 1983. koji kaže: »U dvojbi ne pretpostavlja se da je raniji zakon opozvan, nego kasniji zakoni treba da se povežu s ranijim i da se, koliko je moguće, usklade s njima.« Što se pak tiče razumijevanja kaznenih zakona, treba se držati prvog dijela kan. 17, gdje se kaže: »Crkveni zakoni treba da se razumiju prema vlastitom značenju riječi promatranom u svezi i sklopu ...« Važno je ovdje kazati da je ovdje kan. 18. i te kako potrebno poznavati: »Zakoni koji određuju kaznu ili ograničavaju slobodno vršenje prava ili sadrže izuzetak od zakona podliježu uskom tumačenju.« Smatramo da se ne može ovdje, kada je riječ o kaznenim zakonima, uzeti u obzir, također i analogno tumačenje.²⁴

Kada je riječ o kaznenom djelu, u crkvenom se pravu trebaju ostvariti sva tri elementa kažnjivog djela: **objektivni element** (izvanjski prekršaj zakona ili zapovijedi), **subjektivni element** (velika moralna odgovornost), **i zakonski ili pravni element** (kanonska kaznena mjera); naime, prema kan. 1321., §1. »Nitko se ne kažnjava, osim ako je za izvanjski prekršaj zakona ili zapovijedi koji je počinio uvelike odgovoran *zbog namjere* (ex dolo) ili *nemara* (ex culpa).«

²⁴ Usp. više u: J. BRKAN, *Opće odredbe zakonika kanonskoga prava*, Makarska, 1997., str. 59-80.

a) Objektivni element. Za okarakterizirati kažnjivo djelo prema kan. 1378. treba da se najprije ispuni objektivni element, a on je nevaljano odrješenje sukrivca u grijehu protiv šeste Božje zapovijedi radi nedostatka ovlasti koje Crkva daje svećeniku da bi uopće mogao odriješiti sukrivca u grijehu protiv šeste Božje zapovijedi. Budući da Crkva nije udijelila ispovjedniku-svećeniku sukrivcu ovlast ili ispovjednu jurisdikciju da može odriješiti sukrivca u grijehu protiv šeste Božje zapovijedi, »osim u smrtnoj pogibelji« (kan. 977.) (ovdje bi se čak moglo govoriti i o pokušaju odrješenja sukrivca). Ovdje je govor o nevaljanom i ništavom činu odrješenja, o činu bez pravne važnosti; kažnjivo djelo u našem slučaju izgovaranje je formule s namjerom odriješiti sukrivca (u stvari je to samo pokušaj odrješenja): prema kanonskom pravu, odrješenje sukrivca je nevaljano i nedopušteno iako su se izvršili svi traženi liturgijski propisi (obredi); svećenik koji bi samo odrješio sukrivca, upao bi u crkvenu kaznu izopćenja, unaprijed izrečenu, pridržanu Apostolskoj Stolici²⁵.

Objektivni element kažnjivog djela u našem slučaju bio bi:

1. kada su obje strane: *ispovjednik i penitent* aktivno ili pasivno sukrivci u istom grijehu protiv šeste Božje zapovijedi. Nije važno ni mjesto ni vrijeme počinjenog kažnjivog djela; čak je kažnjivo djelo sukrivnje i onda kada se, npr., sukrivnja dogodila i prije svećeničkog ređenja onoga koji je odrješio sukrivca; sukrivnja mora biti uzajamna;
2. grijeh sukrivnje treba biti, i materijalno i formalno, težak za obojicu (svećenika i penitenta). Isključeni su iz sukrivnje oni koji nisu mogli izvršiti ljudsko djelo: svjesno voljno i hotimično: npr. u slučaju silovanja, ranih psiholoških stanja. Bitno je da su oboje mogli počinuti teški grijeh koji je moralno uračunljiv;
3. grijeh sukrivnje treba biti vanjski (činima, gestama, riječima), inače se ne bi moglo govoriti o sukrivnji kao kažnjivom djelu. Ovaj propis treba usko tumačiti, a nikako proširujuće jer za to nema zakonske osnove.

Svećenik je izuzet iz kazne samo u slučaju kan. 977.; tj. kazna iz kan. 1378., § 1. odnosi se na svećenika uvijek kada odriješiti sukrivca protiv šeste Božje zapovijedi »osim u smrtnoj pogibelji«. U tom slučaju odrješenje sukrivca je valjano, tj. svećenik za valjani postupak ne snosi nikakvu kaznu nego, u smrtnoj opasnosti, mora odriješiti i sukrivca kada on to od njega traži. Kazneni se zakoni trebaju obvezno usko tumačiti, zato smatramo da se eventualno neki drugi slučajevi, npr. »te-

²⁵ Zakonik iz 1983. više ne govori o upadanju u »najposebnije izopćenje« (incurrit ipso facto in excommunicationem specialissimo modo). Više nema kategorizacija izopćenja »speciali ili specialissimo modo«; govori se samo o izopćenju pridržanom ili ne pridržanom. Prije je stalo »complicem in peccato turpi«, a važeći Zakonik govori »complicis in peccato contra sextum Decalogi praeceptum« (kan. 977.).

ška potreba« ovdje ne može izjednačiti sa »smrtnom pogibelji«; zakonodavac u Zakoniku iz 1983. izuzeo je izričito samo smrtnu pogibelj²⁶. Ovdje treba imati na umu da svećenik u ispovijedi »vrši ulogu suca i liječnika« (kan. 978., § 1.).

b) Subjektivni element. Prema kan. 132., § 2. »Kazna određena zakonom ili zapovijeđu, obvezuje tko promišljeno prekrši zakon ili zapovijed; tko pak to učini zbog propusta dužne pažnje, ne kažnjava se, osim ako drugačije određuje zakon ili zapovijed.«²⁷ Kada je u pitanju izvanjski prekršaj, onda je kan. 1321, § 3. izričito propisao: »Kad je počinjen izvanjski prekršaj, odgovornost se pretpostavlja, osim ako je očito što drugo.« U slučaju kan. 1378., §1., svećenik već treba znati da je odrješenje sukrievca nevaljano odnosno zabranjeno iako je izrekao formulu odrješenja. Ovdje ne ispričava svećenika neznanje o nevaljanosti odrješenja u slučaju odrješenja sukrievca. Znajući da je odrješenje nevaljano, svećenik koji bi i hinio (simulat) odrješenje još bi upao u kaznu koju predviđa kan. 1379.: »Tko, osim slučajeva o kojima se govori u kan. 1379., hini dijeljenje sakramenta, neka se kazni pravednom kaznom.« Kanon 1378., § 1. treba tumačiti neovisno o kan. 1379., jer, naime, svaka formula odrješenja sukrievca zabranjena je i čini kažnjivo djelo iz kan. 1378., §1.

c) Zakonski ili pravni element. Kazna predviđena u kan. 1378., § 1., tj. kazna za odrješenje sukrievca protiv šeste Božje zapovijedi je izopćenje unaprijed

²⁶ Npr. ako svećenik u ispovjedniku nije prepoznao penitenta sukrievca niti penitent sukrievac svećenika i odrješio ga je u dobroj vjeri, u takvom slučaju Crkva nadomješta jurisdikciju (kan. 144) stoga smatramo da se u ovakvom slučaju ne može primijeniti odredba kan. 1378.

Smatramo da nemaju više pravnu snagu proširenja odredaba koja su bila u kan. 2367 CIC 1917., a nije ih preuzeo zakonodavac u kan. 1378. Zakonika iz 1983. Naime, kan. 2367 CIC 1917. je propisivao: »Tko odrješi ili se pričinja da odrješuje sukrievca (complicem) u ružnom grijehu, spada u izopćenje na najposebniji način pridržano Sv. Stolici; pa i na času smrti, ako drugi svećenik, makar i ne bio odobren za ispovijedanje, može umirućega ispovjediti bez kakvog velikog ozloglašnja i sablazni, izvršivši slučaj, da umirući neće da se u drugog ispovijedi. U isto izopćenje upada i onaj koji odrješuje, ili se pričinja da odrješuje sukrievca, koji grijeh sukrievne, od kojeg još nije odrješen, ne ispovijeda, nego tako ponaša, jer je ispovjednik sukrievac na to naveo izravno ili neizravno« (CRNICA, *Priručnik kanonskoga prava*, str. 411.). Isto tako smatramo da više ne važe ni norme Svetoga oficija (Responsum od 16. studenoga 1934.) koje nisu sadržane u kan. 1378. Zakonika iz 1983. Prijevarno, lažno odrješenje ili kada bi se svećenik pričinjavao da odrješuje sukrievca više ne bi spadalo na kaznu izopćenja *latae sententiae* pridržanu Apostolskoj Stolici iz kanona 1378. Zakonika iz 1983.

²⁷ »Odrješenje mora biti promišljeno (kan. 1321., § 2.), to jest svjesno. Stoga ne upada u izopćenje predviđeno u kan.:

1. svećenik koji sasluša ispovijed sukrievca ali ga stvarno ne odrješi;
2. svećenik koji u nepažnji odrješi sukrievca;
3. svećenik koji ne prepozna pokornika ili sumnja da li je to bio njegov sukrievac« (ŠKALABRIN, *Kaznene mjere*, str. 150.).

izrečeno, pridržano Apostolskoj Stolici²⁸. Smatramo da ne bi bio kažnjen onaj svećenik koji, bez krivnje, ne bi znao da je za odrješenje sukrivca predviđena kazna izopćenja *latae sententiae* pridržana Apostolskoj Stolici; naime, u kan. 1323., br. 2. kaže se: »Tko bez krivnje nije znao da krši zakon ili zapovijed; s neznanjem pak izjednačuju se nepažnja i zabluda.« ili ako bi se našao u okolnostima koje predviđaju kan. 1322.: »Oni koji su trajno nesposobni služiti se razumom smatraju se nesposobnima za kažnjivo djelo, makar prekršili zakon ili zapovijed u času kad se činilo da su zdravi.« Isto tako bi trebalo, i također primijeniti kan. 1323. i 1324., § 1. Uza sve gore navedene propise treba se držati i one iz kan. 1321., koji kaže »odgovornost se pretpostavlja«.

3. Odrješenje od izopćenja *latae sententiae* pridržano Apostolskoj Stolici

Svećenika koji je upao u kaznu izopćenja *latae sententiae* pridržano Apostolskoj Stolici može odriješiti ili Kongregacija za nauk vjere ili Pokorničarna, već prema tome radi li se o unutarnjem prekršaju zakona ili zapovijedi ili izvanjskom prekršaju zakona ili zapovijedi.

Ovdje treba imati u vidu:

– ako se radi o teškom izvanjskom prekršaju zakona u materiji o svetoj ispovijedi, radi čega je predviđeno izopćenje *latae sententiae* pridržano Apostolskoj Stolici: pet kažnjivih djela iz Zakonika iz 1983. zbog kojih se upada u izopćenje *latae sententiae* pridržano Apostolskoj Stolici, druga dva kažnjiva djela koje je donijela Kongregacija za nauk vjere;²⁹ odrješenje od njih pridržano je Svetoj Kongregaciji za nauk, radi toga što joj je to dopustio (delegirao) sam

²⁸ Značenje riječi *Apostolska Stolica* vidi u: kan. 361. o značenju riječi »Apostolska Stolica«: »Pod nazivom Apostolska Stolica ili Sveta Stolica u ovom Zakoniku dolaze ne samo rimski prvosvećenik nego i Državno tajništvo, Vijeće za javne crkvene poslove i druge ustanove Rimske kurije, osim ako je iz naravi stvari ili sklopa govora očito što drugo.« Usp. CIC iz 1917., kan. 7.

²⁹ Usp. 1. *Delicta contra sanctitatem augustissimi*: kan. 1367., 1370., 1378., § 2. i 1379., 908. i 1365., 927.;

2. *Delicta contra sanctitatem sacramenti Paenitentiae*: kan. 1378., § 1, 1387., 1388., § 1;

3. »*Delictum contra mores, videlicet contra sextum Decalogi praeceptum cum minore infra aetatem duodeviginti annorum a clero ipso confessario dirigitur* (kan. 1395., § 2). (usp. »Congregatio pro doctrina fidei epistola a Congregatione pro Doctrina Fidei missa ad totius Catholicae Ecclesiae Episcopos aliosque Ordinarios et Hierarchas interesse habentes: DE DELICTISW GRAVIORIBUS eidem Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis«, Romae, e sede Congregationis pro Doctrina Fidei, die 18. mai 2001. † Josephus Card. Ratzinger, Praefectus, † Tharsitius Bertone, S.D.B., archiep. Em. Vercellensis a Secretis.« Usp. Apostolsko pismo pape Ivana Pavla II. od 30. travnja 2001., »sakramentorum sanctitatis tutela«, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 93 (5. studenog 2001.), br. 11, str. 737-739.

sv. Otac papa,³⁰ a ona postupa prema općem i posebnom (vlastitom pravu) jer ona: »Prosuduje kažnjiva djela protiv vjere kao i teža kažnjiva djela počinjena i protiv ćudoređa i u slavljenju sakramenata, koja su joj podnesena, te, ako je potrebno, proglašuje ili izriče kanonske kaznene mjere prema odredbi ili općeg ili svojeg prava, kako je propisano u br. 52.³¹ Ako se, pak, radi o kažnjivom djelu u unutrašnjem području, onda za njih odrješenje oprosta, zamjenu, ozdravljenja, oprostjenja i druge milosti« udjeljuje Apostolska Pokorničarna,³² nad drugim ostalim kažnjivim djelima, ako nije drugačije određeno, mjerodavni su ordinariji, interdijecezanska sudišta te viši poglavari ustanova posvećenoga života i družba apostolskoga života prema općem pravu i vlastitom pravu pojedine ustanove. U ovakvim slučajevima se nalazimo u problemu pravnog načela »testis unus testis nullus«, ili, još gore, čak bez svjedoka. Iako u kan. 1526., § 1. čitamo: »Teret dokazivanja obvezuje onoga tko nešto tvrdi«, s tim da prema kan. 1526., § 2. »Nije potrebno dokazivati:

br. 1. ono što sam zakon pretpostavlja;

br. 2. činjenice koje je jedna od parničkih stranaka iznijela i druga prihvatila, osim ako pravo ili sudac, unatoč tome, zahtijeva dokazivanje.«

Iako se u našem slučaju radi o izvanjskom prekršaju zakona, postupak odrješenja svećenika, kada je u pitanju kazna izopćenja *latae sententiae* pridržana

³⁰ Kan. 30: »Tko ima samo izvršnu vlast ne može donijeti opću odluku, o kojoj govori kan. 29., osim ako mu je to u posebnim slučajevima, prema pravnoj odredbi, izričito dopustio mjerodavni zakonodavac, i uz obdržavanje uvjeta postavljenih u aktu dopuštenja.«

³¹ Apostolska konstitucija pape Ivana Pavla II. od 28. lipnja 1988., koja počinje riječima »Pastor Bonus« (Dobri Pastir), u: Zakonik kanonskoga prava s izvorima, Glas Koncila – Zagreb, 1966., br. 52, str. 921. Ovdje je veoma vrijedno zapaziti riječi »in sacramentum celebratione commissa« i »irrogandas ad normam iuris, sive communis sive proprie, procedit.« Vrijedno je zapaziti da vlastito pravo prema kojemu postupa Sveta kongregacija za nauk vjere nije nam dovoljno dostupno ili, još bolje, o njemu pravnici koji ne rade u Kongregaciji vrlo malo znaju. Za sva tzv. najteža kažnjiva djela »crimen pessimum« klerik ne upada u izopćenje *latae sententiae* pridržano Kongregaciji za nauk vjere, nego samo za »crimen pessimum«, tj. kada neki klerik čini grijeh protiv šeste Božje zapovijedi s osobom mladom od 18 godina (minore) upada u kaznu *latae sententiae* pridržano Svetoj kongregaciji za nauk vjere. U kan. 1395., § 2. stajalo je 16 godina i nije bio pridržan grijeh. Usp. J. LLOBELL, »I diritti riservati alla Congregazione per la dotrina della fede«, u: *Le sanzioni nella Chiesa*, Glossa, Milano, 1997., str. 237-278.

³² Usp. Sacra penitentiaria Apostolica, Instrukcija *Suprema Ecclesiae Bona*, 15. luglio 1984, u: EV, s/1, Bologna, br. 902-904; Apostolska konstitucija pape Ivana Pavla II. »Pastor Bonus« od 28. lipnja 1988., br. 117. kaže: »Mjerodavnost Apostolske pokorničarne (Penitentiariae Apostolicae) odnosi se na ono što se tiče unutrašnjeg područja i oprosta.« U čl. 118. iste Konstitucije čitamo za Apostolsku pokorničarnu: »Za unutrašnje područje, i sakramentalno i nesakramentalno, podijeljuje odrješenja, oproste, zamjene, ozdravljenja, oprostjenja i druge milosti.« Usp. D. CITO, »La remissione della pena canonica«, u: *Le sanzioni nella Chiesa*, Glossa, Milano, 1997., str. 113-132. U Zakoniku iz 1983. poglavlje VI. šeste knjige naslovljeno je »Prestanak kazna« kan. 1354-1363.

Apostolskoj Stolici, veoma je težak, tim više što tu postoje i druge opasnosti (povreda pečata, povreda tajne); tj. kada se, npr., radi o jednom svjedoku, onda se nalazimo u opasnosti povrede ispovjednog pečata ili povredi ispovjedne tajne sa strane drugoga. Zato što nemamo dovoljno informacija (izvori i literatura) o postupku Svete Kongregacije za nauk vjere (vlastito pravo)³³, smatramo da – kada je riječ o kaznama *latae sententiae* pridržanih Apostolskoj Stolici – da bi bilo čak uzaludno sucu ili ordinariju presuditi u gornjem slučaju, ako ne bi sam svećenik priznao krivicu za počinjeno zlodjelo *sukrivnje*. No, u svakom slučaju, oprost od kazni iz kan. 1378., § 1, 1387., 1388. pridržano je Svetoj Kongregaciji za nauk vjere; svećenik bi trebao sam sebe optužiti kod ispovjednika, a nakon toga će ispovjednik pismeno, zatražiti od Kongregacije oprost za dotičnog svećenika-sukrivca (ne navodeći ime svećenika sukrivca ili pokornicu sukrivca); nakon odgovora Kongregacije, ispovjednik i svećenik će postupiti prema odgovoru Kongregacije. Ako svećenik ne zatraži oprost, a stvar dozna promicatelj pravde, onda će promicatelj pravde zatražiti oprost od crkvene kazne cenzure te postupiti prema otpisu koji se dostavlja preko ordinarijata.

4. Kažnjivo djelo svećenika koji navodi pokornika na grijeh protiv šeste Božje zapovijedi

Can. 1387. Sacerdos, qui in actu vel occasione vel praetextu confessionis aenitentem ad peccatum contra sextum Decalogi praecipuum sollicitat, pro delicti gravitate, suspensione, prohibitionibus, privationibus puniatur, et in casibus gravioribus dimittatur e statu clericali.

Kan. 1387. Svećenik koji u činu ili prigodom ili pod izgovorom ispovijedi navodi pokornika na grijeh protiv šeste Božje zapovijedi neka se kazni prema težini kažnjivog djela obustavom, zabranama, oduzećima, a u težim slučajevima neka se otpusti iz kleričkog staleža

Izvor je za kan. 1387³⁴. kan. 2368., § 1³⁵. CIC iz 1917.

³³ Smatramo da je u Apostolskoj konstituciji pape Benedikta IV. od 1. lipnja 1741. koja počinje riječima »Sacramentum poenitentiae«, § 6. i 7. bilo razboritije kada je ordinarij trebao upozoriti svećenike na sadržaj Konstitucije i način postupanja.

³⁴ Usp. ZKIC, kan. 1458. kaže se »neka se kazni primjerenom kaznom ne isključujući svrgnuće.«

³⁵ Kan. 2368, § 1. CIC iz 1917: »Qui sollicitationis crimen ... Tko počinu zločin napastovanja na ružni grijeh (sollicitatio), o kojem se govori u kan. 904., ima mu se obustaviti govorenje mise, ispovijedanje a, prema težini zločina, ima se proglasiti nesposobnim za ispovijedanje, lišiti svih nadarja, dostojanstva, djelatnog i trpnog prava glasa i proglasiti nesposobnim za sve to, u težim slučajevima još mu se imadu oduzet redovi« (CRNICA, *Priručnik*, str. 411).

Da bi se uopće ostvarilo kažnjivo djelo trebaju se ostvariti sva tri elementa kažnjivog djela:

a) objektivni element. *Navođenje* (napastovanje) pokornika od strane svećenika (prezbiter ili biskup), pa i onoga koji nema ovlast ispovijedanja, treba biti teški i izvanjski grijeh protiv šeste Božje zapovijedi i da takvo navođenje bude u kontekstu sakramenta ispovijedi. Navođenje (*sollicitatio ad turpia*) mora biti: zaista sigurni i izvanjski teški grijeh (rječima, znakovima³⁶, pismom) u odnosu na čine i namjeru. Ovdje se ne traži da navođenje uspije, tj. da se ostvari pokornikov pristanak na takav grijeh.

Navođenje može biti:

- *za vrijeme slavljenja sakramenta ispovijedi* (*in actu confessionis*), tj. navođenje u vrijeme odvijanja slavljenja sakramentalne ispovijedi;
- *prilikom, prigodom ispovijedi* (*occasione confessionis*), tj. ako navođenje bude malo prije ili malo poslije ispovijedi;
- *u kontekstu ispovijedi* (*praetextu confessionis*) ako svećenik tada nema namjeru slaviti ispovijed, nego hini ispovijed, a navodi pokornika na izvanjski teški grijeh protiv šeste Božje zapovijedi.

b) Subjektivni element. Ako bi svećenik (prezbiter ili biskup) koji je navodio pokornika na teški izvanjski grijeh protiv šeste Božje zapovijedi za vrijeme navođenja promišljeno prekršio crkveni zakon, on bi počinio kažnjivo djelo navođenja: ako bi pak svećenik navođenje učinio zbog propusta dužne pažnje, prijaznosti, srdačnosti, naivnosti, bezazlenosti ili površnosti, smatramo da ne bi počinio kažnjivo djelo navođenja (usp. kan. 1321., § 2.) iz kan. 1387³⁷.

³⁶ Možda je bio glavni razlog što su u XVII. i XVIII. stoljeću bile uvedene na ispovjedaonici rešetke s ciljem da se zaštititi bilo penitenta bilo ispovjednika. Budući da se navođenje događa uglavnom riječima, u razgovoru, u dijalogu između penitenta i ispovjednika, to se može događati i kada postoji rešetka, zato se danas sve manje u ispovjedaonici upotrebljavaju rešetke, iako smatramo da one nisu na odmet i da bi trebao postojati barem neki dokument koji bi donio posebne odredbe o mjestu ispovijedanja i kakva bi trebala biti ispovjedaonica i o tome način razgovora (postavljanja upita) kada je u pitanju grijeh protiv šeste Božje zapovijedi. »Biskupska konferencija Jugoslavije odredila je da se pokora može slaviti na svakom mjestu koje je pogodno za obredni čin« (*Red pokore*, Kršćanska sadašnjost, 1975., str. 14.). Prikladna mjesta su crkve, kapelice ili bogomolje, a samo u iznimnim slučajevima se ispovijed može slaviti i na drugim mjestima, imajući uvijek na pameti da se zaštititi dostojanstvo sakramenta. Što se tiče ruha za vrijeme ispovijedi, u redovitim slučajevima ispovjednik treba obući: kotu ili albu s ljubičastom štolom, a samo u izvanrednim slučajevima može se sakrament dijeliti bez ljubičaste štole. I liturgijska roba pridonosi barem vanjskom dostojanstvu sakramenta pokore, a vjernici će lakše moći prepoznati ispovjednika.

³⁷ Navođenje može biti i od strane pokornika (penitenta). U takvom slučaju, ako svećenik ne pristane, kriv ostaje samo penitent; ako pristane onda je to teški izvanjski prekršaj u kojemu je na-

c) Zakonski element. U ovom slučaju se radi o obveznoj i neodređenoj crkvenoj kazni cenzure (obustava) ili zabranama ili oduzećima, a u težim slučajevima, ako se pravno dokaže³⁸, svećenika treba kazniti čak otpustom iz kleričkog staleža. Kazna je *ferendae sententiae* koju mora izreći crkveni sudac ili ordinarij, prema težini kazne.³⁹ Prestanak kazna (poenarum cessatio) može biti na više načina: smrću krivca, istekom vremena (ako je kazna izrečena na određeno vrijeme), potpuno izvršenje kazne, ukinućem kaznenog zakona (kan. 1313., § 3), zastarom (kan. 1362-1363.) i zakonitim otpuštanjem kazne, odnosno oprostom koju udjeljuje mjerodavna vlast. U unutarnjem sakramentalnom području upotrebljava se riječ *odrješenje*. Tek onda kada krivac odustane od tvrdokornosti ima pravo da mu mjerodavna vlast podijeli oprost-otpuštanje cenzura, jer je to *čin pravednosti* (kan. 1358., § 1.), a otpuštanje okajničke kazne čin je milosti. Prema kan. 1355-1356., onaj koji donosi zakon ili zapovijed koje zaštićuje kaznom može kaznu otpustiti, isto tako može to učiniti njegov hijerarhijski poglavar i njegov nasljednik u službi. Kada je u pitanju pridržana kazna, onda od nje oprašta onaj kome je pridržana. U slučaju nepridržane kazne od nje oprašta: ordinariji mjesta, oni kojima je povjeren ta vlast (kan. 137., § 1.), za unutarnje područje, ako odrješenje kazne nije pridržano Apostolskoj Stolici: svaki biskup, kanonik pokorničar (kan. 508.), kapelani u bolnicama, zatvorima i na putovanju (kan. 566., § 2.) i, prema kan. 976., svaki svećenik, oprašta u ispovijedi od svih cenzura u smrtnoj pogibelji. Kada je u pitanju oprost od cenzura, u slučaju kan. 1387. onda se daje prekršitelju uz uvjet

vođenje obostrano odnosno uzajamno i tada je svećenik suučesnik u grijehu (usp. CHIPPETTA, *Il codice di diritto canonico*, II, str., 516, bilješka 7.

³⁸ Tko lažno prijavi (falso denuntiat) svećenika za takvoga je predviđena kazna cenzure unaprijed izrečena, jer u kan.1390, § 1. čitamo: »Tko lažno prijavi ispovjednika crkvenom poglavaru za kažnjivo djelo, o kojem se govori u kan. 1387, upada u zabranu bogoslužja unaprijed izrečenu; ako je klerik, i obustavom.« Ovdje treba citirati i kan. 982: »Tko ispovijedi da je crkvenoj vlasti lažno prijavio nedužna ispovjednika zbog zlodjela poticaja na grijeh protiv šeste Božje zapovijedi, neka se ne odriješi, osim ako prije izričito opozove lažnu prijavu i bude spreman nadoknaditi štetu, ako je ima.« Ovdje je zakonodavac upotrebio uvjetnu česticu »nisi« – ako. No to ispovjednici trebaju pripaziti. Dakle, lažnu prijavu treba bezuvjetno kažnjavati; on, naime, upada u zabranu bogoštovlja (interdictum latae sententiae), a ako bi se radilo o kleriku (đakon, prezbiter, biskup), onda on upada u obustavu. Dakle, tko bi lažno prijavio nevinoga svećenika za kažnjivo djelo iz kan. 1387., on, da bi se ispovjedio treba izričito opozvati lažnu prijavu, nadoknaditi štetu, ako je ima. Usp. CHIAPPETTA, *Il codice di diritto canonico*, II, str. 113, 519-520.

³⁹ Kod primjene kazne treba postupiti prema: Zakonik iz 1983. kan. 1341-1353. Kada je u pitanju svjedočenje iz materije sakramenta ispovijedi, onda se treba obdržavati kan. 1550., § 2, br. 2. Kada je u pitanju navođenje occasione ili praetextu confessionis, onda se treba postupiti prema kaznenom postupku. Sama nadležnost Kongregacije za nauk vjere nije isključena, posebno kada se radi o spontanoj prijavi; inače je nad svećenikom nadležan Ordinarij mjesta domicilija ili kvasi-domicilija gdje se navođenje dogodilo. Ordinarij će prosuditi hoće li biti sudbeni ili administrativni postupak protiv svećenika koji je navodio na teški izvanjski grijeh protiv šeste Božje zapovijedi u kontekstu sakramenta pokore.

da prekršitelj odstupi od svoje tvrdokornosti (krivac se pokaje i popravi štetu ili sablazan te tvrdo obeća da će se popraviti; takvome krivcu se ne može uskratiti otpuštanje, a u slučaju da mu se uskrati odrješenje, onda onaj koji traži odrješenje može uložiti utok mjerodavnom poglavaru i to upravnim putem (kan. 1372).

5. Izravna povreda sakramentalnog pečata

Can. 1388, § 1. Confessarius, qui sacramentale sigillum directe violat, in excommunicationem latae sententiae Sedi Apostolicae reservatam incurrit; qui vero indirecte tantum, pro delicti gravitate puniatur.

Kan. 1388, § 1. Ispovjednik koji izravno povrijedi sakramentalni pečat upada u izopćenje unaprijed izrečeno, pridržano Apostolskoj Stolici; onaj pak koji to učini samo neizravno, neka se kazni prema težini kažnjivog djela.

Izvori za kan. 1388., § 1⁴⁰. jesu: kan. 2369., § 1⁴¹. CIC iz 1917; SCSO Odluka: *Cum ex expresso*, od 21. lipnja 1934.⁴²

Prema kan. 983., § 1: »Sakramentalni je pečat nepovrediv; stoga ispovjednik ne smije riječima ni na bilo koji drugi način ni zbog bilo kojeg razloga nikako odati pokornika.

§ 2. Obvezni su čuvati tajnu i tumač, ako ga ima, kao i svi drugi do kojih je na bilo koji način iz ispovijedi doprlo znanje o grijesima.« Da bi zakonodavac zaštitio gornju odredbu donio je crkvenu kaznu u tom slučaju. Kazna se donosi kada se ostvare sva tri elementa kažnjivog djela:

a) Objektivni element. U kan. 1388., § 1. imamo dvije različite stvari: izravna povreda sakramentalnog pečata i neizravna povreda sakramentalnog pečata:
– da bi bilo kažnjivo djelo izravne povrede sakramentalnog pečata traži se *otkrivanje grešnika i grijeha*, a objekt je sakramentalni pečat (sacramentale sigillum);

⁴⁰ ZKIC, kan. 728., § 1. kaže: »Apostolskoj Stolici pridržano je odrješenje od ovih grijeha: br. 1. izravne povrede sakramentalnog pečata.«; kan. 1456. kaže: »Ispovjednik koji je izravno povrijedio sakramentalni pečat, neka se kazni velikim izopćenjem, uz obdržavanje kan. 728., § 1, br. 1; a ako je na drugi način prekršio taj pečat, neka se kazni primjerenom kaznom.«

⁴¹ Kan. 2369., § 1 CIC iz 1917: »Confessarium, qui sigillum sacramentale directe violare praesumpserit ... Ispovjednik koji bi se usudio izravno povrijediti ispovjednu tajnu, čeka izopćenje, na najposebniji način pridržano Sv. Stolici; koji bi povrijedio ispovjednu tajnu samo neizravno, podložan je kaznama, predviđenim u kan. 1368., § 1, tj. isto kao i onaj, koji počini zločin napastovanja na ružni grijeh« (CRNICA, *Priručnik*, str. 411.). Crnica prevodi »sigillum sacramentale« s »ispovjednu tajnu«, a u Zakoniku iz 1983. hrvatski prevodilac je preveo sa »sakramentalni pečat«.

⁴² Usp. AAS 26(1934), str. 550.

- da bi bilo kažnjivo djelo neizravne povrede sakramentalnog pečata traži se da barem jedan od dvaju elemenata bude ispunjen: ili je povrijeđen sakramentalni pečat ili postoji mogućnost da se povrijedi sakramentalni pečat.
- Otkrivanje pojedinih manjih pogrešaka ili malih grijeha ne bi bila povreda sakramentalnog pečata.

U oba slučaja nastaje povreda sakramentalnog pečata uvijek kada se otkrivaju svi ili pojedini teški grijesi iz ispovijedi, makar se ne ulazilo u konkretnosti:

- otkrivanje okolnosti pogrešaka (okolnosti, svrhe, mjesto, vrijeme, način itd.) koje je pokornik iznio u ispovijedi, premda su suvišne;
- okolnosti iz ispovijedi (teška ispovijed, uskrata odrješenja, itd.)
- otkrivanje imena i grijeh ortaka, sukrievca.

Smatramo da ne nastupa povreda sakramentalnog pečata onda kada je sugovornik s ispovjednikom onaj isti koji je ispovjedio grijeha, ali tu treba biti oprezan i razborit i, ako je ikako moguće, treba izbjegavati razgovor s pokornikom o grijesima koje je on ispovjedio u sakramentu pokore. Ako je netko duhovni vođa ili savjetnik, onda je bolje da pokornik iznese svoje grijeha izvan sakramenta pokore u prijateljskom razgovoru i u takvom slučaju treba čuvati profesionalnu tajnu. Uvijek se treba držati propisa iz kan. 98., § 1: »Sakramentalni je pečat nepovrediv; stoga ispovjednik ne smije riječima ni na bilo koji drugi način zbog bilo kojeg razloga odati pokornika.« Ne može ni pokornik (penitent) dati dopuštenje ispovjedniku da povrijedi sakramentalni pečat. Tu treba biti oprezan. Čak državni zakoni, Konkordati ili u naše vrijeme Ugovori između Svete Stolice s pojedinim državama štite sakrament pokore⁴³, jer oni štite sakramentalni pečat, tj. štite ispovjednika tako da ga se ne smije nagovarati niti prisiliti da svjedoči o onome što je saznao za vrijeme sakramenta pokore⁴⁴.

b) Subjektivni element. Kazna iz kan. 1388., § 1. obvezuje onog ispovjednika koji promišljeno izravno povrijedi sakramentalni pečat *ex dolo* (namjere), a ako to učini jedino *ex culpa* (iz nemara), onda nije dovoljno da učini kažnjivo djelo iz kan. 1388, § 1. Potrebno je da ispovjednik bude potpuno svjestan »plene

⁴³ Npr. u *Ugovoru između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima*, koji je stupio na snagu 7. veljače 1977., u čl. 8., br. 2 izričito stoji: »Ispovjedna tajna je u svakom slučaju nepovrediva« (Međunarodni ugovori u: *Narodne novine*, utorak, 25. veljače 1997., br. 3, str. 96.). U *Ustavu Republike Hrvatske*, pročišćeni tekst, Informator, Zagreb, 2001., čl. 140. čitamo: »Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. Njihove se odredbe mogu mijenjati ili ukidati samo uz uvjete i na način koji su u njima utvrđeni, ili suglasno općim pravilima međunarodnog prava.«

⁴⁴ Nije riječ o povredi sakramentalnog pečata u mogućem slučaju kada bi netko tko nije primio sveti red (svećenik i biskup) *hinio* sakrament pokore.

conscius directae violat«⁴⁵ da *voljno* otkriva poznatu materiju iz ispovijedi i da usprkos tome povrjeđuje sakramentalni pečat.

Nije kažnjivo djelo iz kan. 1388., § 1. kada ispovjednik vjeruje da otkriva neku materiju (grijehe) koju je stekao (doznao) na drugi način ili otkrije s nepažnjom ili površnošću ono što je saznao čak iz ispovijedi.

Ovdje se ne smije pobrkati neizravna povreda s povredom iz *nehaja* ili *nesmotrenosti*, iako neizravna povreda zahtijeva namjeru ili znanje da otkriva ono što je netko saznao iz ispovijedi s opasnošću da se otkrije, iako se ne otkrije, odnosno ne kaže izričito ono što se saznalo u ispovijedi.

c) Zakonski element. U slučaju izravne povrede sakramentalnog pečata zakonodavac je donio najtežu crkvenu kaznu cenzure; ispovjednik, naime, ako se ispune uvjeti kažnjivog djela: »upada u izopćenje unaprijed izrečeno *latae sententiae*, pridržano Apostolskoj Stolici«. ⁴⁶ Onoga koji neizravno povrijedi sakramentalni pečat zakonodavac blaže kažnjava »neka se kazni prema težini kažnjivog djela«. Kod izravne povrede sakramentalnog pečata kazna je već unaprijed izrečena; u slučaju neizravne povrede sakramentalnog pečata kaznu se mora izreći: kazna je obvezna, ali neodređena.

⁴⁵ Na plenarnoj sjednici u listopada 1981. *Pontificia Commissio Codici Iuris Recognoscendo*, jedan je otac predložio da se u našem kan. doda »plene conscius sigillum violat«, na što mu je odgovoreno: »Non est necessarium; subintelligitur quia agitur de delicto: Poena lege vel praecepto statuta is tenetur, qui legem vel praeceptum deliberate violavit« (can. 1272, § 2), (*Communicationes*, 15[1984], str. 50). U kan. 2369., § 1. CIC 1917. bilo je: »Confessarium, qui sigillum sacramentale directe violare praesumpserit ...« Veoma je važno ono iz kan. 1321., § 2. Zakonik iz 1983. »omissio debitae diligentiae«.

⁴⁶ Na početku reforme Zakonika, točno 25. ožujka 1977., Povjerenstvo je predlagalo za ovaj slučaj kaznu obustave unaprijed izrečenu. U tom smislu usp. *Communicationes*, 9(1977), str. 312: »Confessarius, qui sacramentale sigillum directe violat, in suspensionem latae sententiae incurrit«.

6. Povreda ispovjedne tajne

Can. 1388, § 2. Interpres aliique, de quibus in can. 983, § 2. qui secretum violant, iusta poena puniantur, non exclusa excommunicatione.

Kan. 1388., § 2. Tumač i drugi, o kojima se govori u kan. 983., § 2., koji povrijede tajnu neka se kazne pravednom kaznom, ne isključivši izopćenje.

Izvor za kan. 1388., § 2⁴⁷. jest kan. 2369., § 2⁴⁸; *Sveta kongregacija za nauk vjere* (= SCDF) *Izjava* od 23. ožujka 1973⁴⁹.

Prema kan. 983., § 2: »Obvezni su čuvati tajnu i tumač, ako ga ima, kao i svi drugi do kojih je na bilo koji način iz ispovijedi doprlo znanje o grijehu.« Tko bi prekršio odredbu kan. 983., § 2, crkveni ga autoritet mora kazniti.

a) Objektivni element. U slučaju kan. 1388 traži se da netko izravno i neizravno otkriva grijehe i grješnika što se upoznao za vrijeme slavljenja sakramenta ispovijedi. Zato je subjekt kažnjivog djela bilo koji čovjek koji je upoznao pokornika i njegove grijehe za vrijeme sakramenta pokore, a budući da se ovdje radi o crkvenom zakonu, taj subjekt treba biti onaj o kojem se govori u kan. 11., tj. onaj

⁴⁷ ZKIC, kan. 1456., § 2: »Tko se je na bilo koji način pokušao dokopati znanja iz ispovijedi, ili je ono koje je već stekao drugima prenio, neka se kazni malim izopćenjem ili obustavom.« Ovdje je zakonodavac kao izvor imao izjavu Svete Kongregacije za nauk vjere od 23. ožujka 1973., onaj isti dokument koji je imao zakonodavac za Zakonik iz 1983., kan. 1388., § 2.

⁴⁸ Kan. 2369., § 2. CIC 1917: »Tumač kao i svatko drugi, koji sazna za ispovjednu tajnu prema kan. 889., § 2, pa je povrijedi, ima se, prema težini krivnje, kazniti spasonosnom kaznom, koja može biti izopćenje« (CRNICA, *Priručnik*, str. 411.). U kan. 1388., § 2. kaže se »ne isključujući izopćenje« (non exclusa excommunicatio), a u izjavi Svete Kongregacije za nauk vjere od 24. ožujka 1974., kako je prenio *L'Osservatore Romano*, stoji da se u slučaju gornjeg prekršaja upada »ipso facto« u izopćenje od kojega može odriješiti svaki svećenik koji zakonito ispovijeda »dalla quale tuttavia, se debitamente disposto, potrà essere asciolto da ogni sacerdote legittimamente autorizzato ad ascoltare le confessioni« (*L'Osservatore Romano*, subota, 24. ožujka 1974., str. 1).

⁴⁹ Usp. AAS 65(1973), str. 678. Dokument je kratak, zato ga donosimo u cijelosti: »Sacra Congregatio pro Doctrina fidei, vigore specialis potestatis sibi a Suprema Ecclesiae Auctoritate tribitae, decernendo declarat eos ab hac die incurrere in excommunicationem latae sententiae nemine reservatam, qui, cum contemptu Sacramenti Penitentiae, sacramentales confessiones, veras ac fictas, quovis technico instrumento adhibito captant vel imprimunt vel hoc modo cognitae evulgant, necnon omnes, qui eidem rei formaliter cooperantur, firmo praescripto canonum 889, 890, 2369. Datum Romae, ex aedibus S. Congregationis pro Doctrina Fidei, die XXIII mensis martii, anno Domini MCMLXXX.-Fr. Hieronymus HAMER, O. P., a Secretis.« (*Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae collegit, digessit notisque ornavit Xaverius Ochoa in universitate Lateranensi Professor, vol V. Leges annis 1973-1978 editae*, Romae, Commentarium pro Religiosis Via Giacomo Medici, 5, 1980, br. 4181, coll. 6547 (dalje= OCHOA). Dokument je tiskan i s komentarom u: *L'Osservatore Romano*, sabato, 24. marzo 1973, str. 1; usp. P. TOCANEL, u: *Apollinaris* 46(1973), str. 20-24; G. DE ROSA, u: *La civ. Catt.*, 124 (1973-II), str. 55-60.

koji je kršten u Katoličkoj Crkvi ili je u nju primljen, a dovoljno je sposoban slušati se razumom i koji je, ako pravo drugačije ne određuje, navršio sedmu godinu života, jer crkveni zakoni, u načelu, takvoga obvezuju.

b) Subjektivni element. Da bi crkveni sudac ili ordinarij kaznio subjekta kažnjivog djela: tumača ili nekoga drugoga, u našem slučaju, potrebno je da je dotični promišljeno prekršio zakon ili zapovijed; ako bi netko od spomenutih prekršio zakon zbog propusta dužne pažnje, njega se ne kažnjava, osim ako je drugačije određeno zakonom (kan. 1321, § 2).⁵⁰

c) Zakonski element. U slučaju kan. 1388., § 2. kaznu se mora donijeti, ona je *ferendae sententiae*, tj. kazna je izreci prepuštena, obvezna, ali neodređena do te mjere da može biti, u najgorem slučaju, čak i crkvena cenzura izopćenje prekršitelja teško kvalificiranoga kažnjivog djela, posebno kada se ostane u trajnoj tvrdokornosti.⁵¹

Ovdje nužno moramo ukazati i na odredbu Svete kongregacije za nauk vjere koja je donesena nakon stupanja na snagu Zakonika iz 1983., naime, 23. rujna 1988., prot. Br. 57/73. Kongregacija za nauk vjere je donijela kaznu izopćenja *latae sententiae* u koju upada bilo koji katolički vjernik: klerik ili laik (usp. kan. 11) koji razglašava sredstvima javnog priopćavanja (radio, televizija, novine, knjige itd.) ono što se događalo u sakramentalnoj ili hinjenoj ispovijedi; u crkvenu cenzuru izopćenja upada »ipso facto«, a ne kako stoji u kan. 1378 »ne isključivši izopćenje«, tj. u kan. 1388., § 2 kazna je *ferendae sententiae*, zato ispovjednik ili penitent ili bilo tko drugi koji snima ili razglašava pomoću sredstava javnog priopćavanja ono što se je govorilo u sakramentalnoj ili hinjenoj ispovijedi »odmah = samim činom« upada u crkvenu kaznu cenzure *latae sententiae*. Radi se o nepridržanoj kazni što znači da od nje može oprostiti mjesni ordinarij, kanonik pokorničar i onaj ispovjednik koga za to mjesni ordinarij ovlasti.⁵² Što se tiče suučesnika u

⁵⁰ Formulacija kan. 2369., § 2. CIC iz 1917., što je jedan od izvora za naš kan. 1388., § 2. dokinuta je, ali je taj propis ipak imao neki utjecaj na kan. 1321., § 2. (usp. G. P. MONTANI, »La tutela penale ...«, str. 230). Kan. 2369., § 2. CIC iz 1917. kaže: »Tumač kao i svatko drugi, koji sazna za ispovjednu tajnu prema kan. 889., § 2, pa je povrijedi, ima se, prema težini krivnje, kazniti spasonosnom kaznom, koja može biti izopćenje« (CRNICA, *Priručnik ...*, str. 411.).

⁵¹ Smatramo da je manjak u Zakoniku iz 1983. što nije odredio kaznu koja bi štitila odredbu iz kan. 984., § 2: koji izričito kaže: »Tko je postavljen na vlast ne može se ni na koji način u izvanjskom upravljanju služiti znanjem o grijesima do kojeg je u bilo koje vrijeme došao u ispovijedi.«

⁵² AAS 80(1988), str. 1367; EV, br. 11, str. 844-845, br. 1346; OCHOA, br. 5293; MONTINI, »La tutela ...«, str. 232-234. Izjava Kongregacije za nauk vjere stupila je na snagu 24. prosinca 1988. Naime, slična izjava od 23. ožujka 1973. (u: AAS 65[1973], str. 678) prema kan. 6., § 1, br. 3., uvrštena je u izvor, ali ne u tekst zakona, ona je nakon stupanja na snagu Zakonika iz 1983. (27. studenoga 1983.) ostala bez zakonske snage. Na izopćenje *latae sententiae* iz 1973. utjecala je knjiga koja je bila spremna za objavljivanje, a objavljena je 1974. Usp. N. VALENTINI – C. DI MEGLIO, *Il sesso in confessionale*, Marsilio, Padova, 1974.

kažnjivom djelu, onda se treba držati propisa kan. 1329., § 1: »Oni koji zajedničkim dogovorom sudjeluju u kažnjivom djelu, a ne spominju se izričito u zakonu ili zapovijedi, ako su kazne ustanovljene za glavnog počinitelja izreci prepuštene, neka se podvrgnu istim ili drugim kaznama iste ili manje težine«. § 2: »U kaznu unaprijed izrečenu koja je dodana kažnjivom djelu upadaju sukrivci, koji se u zakonu ili zapovijedi ne spominju, ako bez njihova sudjelovanja kažnjivo djelo ne bi bilo počinjeno, a kazna je takve naravi da ih može pogoditi; u protivnom, mogu se kazniti kaznama izreci prepuštenim.«

7. Pokušaj podjeljivanja odrješenja

Can. 1378, § 2. In pena latae sententiae interdicti vel, si sit clericus, suspensionis incurrit:

n. 2. qui, praeter casum de quo § 1. cum sacramentale absolutionem dare valide nequeat, eam impertire attentat, vel sacramentalem confessionem audit.

§ 3. In casibus de quibus in § 2, pro delicti gravitate, aliae poenae, non exclusa excommunicatione, addi possunt.

Kan. 1378., § 2. U kaznu zabranu bogoslužja unaprijed izrečenu ili, ako je klerik, u kaznu obustave, upada:

br. 2. tko, osim slučaja o kojemu se govori u § 1, premda ne može valjano podijeliti sakramentalno odrješenje, pokuša podijeliti odrješenje, ili sasluša sakramentalnu ispovijed.

§ 3. U slučajevima o kojima se govori u § 2. mogu se dodati i druge kazne prema težini kažnjivog djela, ne isključujući izopćenje.

Izvori za kan. 1378.⁵³, § 2 jesu: CIC iz 1917., kan. 232., br. 1, 2366, § 3. kan. 2322., br. 1.

a) Objektivni element. Za kažnjivo djelo iz kan. 1378., § 2-3, traži se da je netko nevaljano podijelio sakramentalno odrješenje. Zato se moraju kazniti (§ 2.) ili mogu se dodati i druge kazne (§ 3) onome tko je pokušao sakramentalno odrješenje i koji je izgovorio formulu odrješenja koja je predviđena u obredu sakramenta pokore. Treba kazniti čak i onoga koji je bez izrečene određene formule nekoga pokušao ispovijediti. Kažnjivo djelo treba povezati s kan. 1378., § 1 i 1378., § 2. Radi se o tome da treba kazniti onoga tko je izvršio nevaljan čin, jer, u svakom slučaju, radi se o nevaljanoj svetoj ispovijedi.

Oko subjekta kažnjivog djela iz kan. 1378., § 2. pravnici nisu suglasni. Naime, ima crkvenih pravnika koji smatraju da je subjekt kažnjivog djela u ovom slučaju

⁵³ ZKIC, kan. 1443: »Tko je hinio slavljenje božanske liturgije ili drugih sakramenata, neka se kazni primjerenom kaznom ne isključujući veliko izopćenje.«

samo svećenik (biskup ili prezbiter), a ima i onih koji smatraju, njih je većina, da je subjekt kažnjivoga djela ne samo svećenik (biskup i prezbiter) nego i đakon i vjernik laik. Mi smatramo da subjekt kažnjivog djela u ovom slučaju može biti bilo koji Kristov vjernik (biskup, prezbiter, đakon i vjernik laik),⁵⁴ jer, kada bi bilo drugačije onda u kan. 1378., § 2. ne bi trebalo izričito stajati »ako je klerik«.

b) Subjektivni element. U našem slučaju, da bi uopće postojalo kažnjivo djelo, subjekt kažnjivog djela treba promišljeno kršiti zakon ili zapovijed »qui legem vel praeceptum deliberate violavit« (kan. 1321.). Da bude prekršaj zakona u našem slučaju, zahtijeva se prekršaj zakona *ex dolo*. Naime, onaj koji nevaljano odriješi ili barem pokuša sakramentalnu ispovijed, tako da bude pri potpunoj svijesti i da to radi svjesno, voljno i hotimično iako je svijestan i znade da je odrješenje nevaljano.

c) Zakonski element. U slučaju kan. 1378., § 2, br. 2. i § 3. kazna je zabrana bogoslužja unaprijed izrečena (*latae sententiae*), a ako se radi o kleriku (đakon, svećenik, biskup), on upada u kaznu obustave (*suspensionis incurrit*). Prema § 3. mogu se u slučaju § 2. dodati i druge kazne što ovisi o težini kažnjivog djela, te se nadodaje »ne isključivši izopćenje« (*non exclusa excommunicatione*)⁵⁵.

I na kraju, o tumačenju i primjeni kažnjivih mjera radi pravne zaštite sakramenta pokore treba se primijeniti i opća odredba iz VI. knjige Zakonika iz 1983., koja je sažeta u kan. 1399. Ovdje nismo govorili o propisima koji se odnose na odrješenje za više pokornika istodobno, o čemu govore kan. 961-963.,⁵⁶ niti o gorućem problemu u zaštiti sakramenta pokore kod odrješenja i onih vjernika koji žive u trajnom i nepopravljivom grijehu, npr. o ispovijedi onih koji žive zajedno u necrkvenom braku i onih koji su kažnjeni cenzurama, a nisu od njih dobili odrješenje, oprostjenje, jer su nepopravljivi itd.

Zaključak

Crkveni zakonodavac je u Zakoniku iz 1983., knjiga VI., naslov III. naslovio »Protupravno prisvajanje crkvenih služba i kažnjiva djela u njihovu vršenju«. Mi smo pravnom metodom posebno istumačili iz III. naslova: kan. 1378., 1387.,

⁵⁴ Usp. MONTINI, »La tutela penale ...«, str. 231. Profesor kanonskoga prava iz Đakova, Nikola Škalabrin, kaže za mišljenje koje mi prihvaćamo »čini nam se neprihvatljivim takvo tumačenje«, ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, str. 152.

⁵⁵ Kan. 1378., govori o kaznama za nevaljani pokušaj ispovijedanja i nevaljano podjeljivanje odrješenja, a neki drugi za primanje sakramenata po simoniji (kan. 1380) i t. d.

⁵⁶ Usp. AAS 64(1972), str. 510-514; usp. *Red pokore*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1975.

1388., te iz naslova IV. »Zlodjela potvore i krivotvorenja«, kan. 1390., gdje su donesene zakonske odredbe kojima Crkva, u smislu pedagoških i preventivnih mjera, štiti sakrament pokore, pokornika i ispovjednika. Upozorili smo na odredbu Svete Kongregacije za nauk vjere o zaštiti sakramenta pokore. Crkva ima vlastito i prirodno pravo štiti svoj poredak, pa i kažnjavanjem prekršitelja zakona i zapovijedi. Posebno u vrijeme kada neki Crkvi osporavaju da ima svoje zakonodavstvo i da donosi zapovijedi. Crkvi je i te kako potrebno pastoralnim i kaznenim postupcima zaštititi najveće svetinje katoličke vjere kao što su to sakramenti, posebno sakrament pokore. Crkva je svjesna da je sakrament pokore blago u glinenim posudama i da Kristovi vjernici, svećenici i laici, teško mogu profanirati tu svetinju. Što se tiče primjene kazna, u smislu zaštite dostojanstva sakramenta pokore bilo da se radi o izopćenju *latae sententiae* ili *ferendae sententiae* bilo o lišavanju crkvenih služba ili otpusta iz kleričkog staleža, ako ispovjednik ili penitent ili drugi vjernici ne bi bili svjesni učinka takvih kazni, naprosto bi bilo teško (čak nemoguće) Kongregaciji za nauk vjere ili Apostolskoj Stolici ili ordinarijima proglasiti ili izreći takve kazne. U tim delikatnim slučajevima, prekršitelji zakona i zapovijedi trebaju imati vjeru u Svetu Crkvu, i nju sinovski slušati (Lk 10, 16; Mt 16, 18-19) te prihvatiti činjenicu da Crkva djeluje i preko svojih zakona koji su joj posebna sredstva u službi spasenju duša. Budući da neznanje rađa mnoge zablude, ovim smo radom upozorili na dostojanstveno slavljenje sakramenta pokore gdje treba zaštititi i ispovjednika i penitenta, posebno u slučajevima kada se pomalo i u Crkvi osjeća utjecaj etičkog odnosno moralnog relativizma, kada se gubi pojam grijeha i krivnja zbog prekršaja zakona i zapovijedi koji su radi spasenja duša odnosno u zaštiti crkvenog poretka.

*Summary**JURIDICAL PROTECTION OF THE SACRAMENT OF PENANCE*

The author in his article, using a juridical method, analyses the juridical protection of the sacrament of penance, the penitent and the confessor (priest or bishop), and explains the ecclesiastical penalties already in effect (latae sententiae) in the case of a violation of a law or precept relating to a confessor or penitent in the context of the sacrament of penance, or they should be by a judicial or administrative procedure declared (ferendae sententiae), and always with the intention of protecting the sacrament of penance. When it is a question of protecting the canonical order, the Church has the natural right, independent of other authorities to declare or impose specific penalties against the faithful (clerics or laity). The Church recognises human rights so that those wishing to do so, may seek recourse from the Church authorities in protecting their dignity. Having examined that Church law can proclaim or sentence penal sanctions, the author gives particular attention to the following: penal sanctions for those persons who attempt to absolve a partner in a sin against the sixth commandment of the Decalogue (Cann. 1378, § 1); the manner of remission of excommunication latae sententiae reserved to the Apostolic See or of unreserved penalties which are remitted: the ordinary, canon penitentiary, confessor or any other priest; A punishable offence against a priest who solicits a penitent to commit a sin against the sixth commandment of the Decalogue (Cann. 1387); ecclesiastical penalty for the person who directly violates the sacramental seal (Cann. 1388, § 1); penal sanctions against the person who should violate the confessional secret (Cann. 1388, § 2); penal sanctions against the person who attempts to give absolution, but does not have the authority to do so (Cann. 1378, § 2-3); and at the end of the article, the author forwards his conclusion where he emphasises that a person is required to have faith in the Church and always obey her; especially regarding the protection of the sacrament of confession (penance), the penitent and the confessor. Laws need to be certain (ius est certum) so as to avoid biased interpretation and application of ecclesiastical laws, since there is particularly in our time, a feeling of ethical and moral relativism, hence a loss of the sense of guilt for sins committed against God, the Church (community) and the individual with whom it is necessary to live in peace and build a better world, a world as desired by Jesus Christ and his bride.

Key words: penal sanctions, Apostolic See, excommunication, suspension, prohibition of the celebration of the sacraments, absolution, the sacrament of penance, confessor, penitent, remittent penalties, unremittent penalties.